

УДК 340.15:342.8(4-11)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1288927>

Г.П. ПОНОМАРЬОВА,

доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент,
м. Харків, Україна; e-mail: neordinarnost@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4940-1406>

А.В. МАТВЕЙЧУК¹,

студентка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна; e-mail: nastia.matveichuk@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7137-171X>

А.В. МАТВЕЙЧУК²,

студентка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
e-mail: anna.matveychuk.3@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4651-730X>

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ: ДОСВІД КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

G.P. PONOMARIOVA,

Ass. Professor, Chair of State and Law of Ukraine and Foreign Countries History,
Yaroslav Mudryi National Law University, Ph.D. in Law, Associate Professor,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: neordinarnost@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4940-1406>

A.V. MATVEICHUK,

Student, Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: nastia.matveichuk@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7137-171X>

A.V. MATVEICHUK,

Student, Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: anna.matveychuk.3@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4651-730X>

LOCAL ELECTORAL SYSTEMS: THE EXPERIENCE OF COUNTRIES OF VISEGRAD GROUP

Постановка проблеми

Одним із засадничих та базових елементів побудови демократичного суспільства є місцеві вибори, які є найважливішою формою безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами. Найголовніші функції місцевих виборів розкривають та достеменно підтверджують їх значущість у суспільстві. Так, місцеві вибори забезпечують активну участь громадян в управлінні місцевими справами та формування представницьких органів місцевого самоврядування,

дозволяють громадянам контролювати діяльність органів місцевої влади та задовольняти більшу частину суспільних потреб, слугують показником правової та політичної культури суспільства, демонструють та відображають рівень обізнаності громадян у функціонуванні місцевого самоврядування, врешті-решт, визначають ступінь демократичності та сучасності виборчої системи, становлення якої є наслідком суспільно-політичного розвитку держави, традицій, правової культури тощо.

Особливий інтерес викликають країни Вишеградської групи, а саме Чехія, Польща, Словаччина та Угорщина, які пройшли тривалий шлях реформ, перетворень та радикальних змін, що

¹ Анастасія Володимирівна Матвейчук (Anastasia Matveichuk).

² Анна Володимирівна Матвейчук (Anna Matveichuk)

дозволило обрати оптимальні моделі виборчих систем для проведення місцевих виборів, які б відповідали світовим стандартам.

Питанню виборчих систем для проведення місцевих виборів у зазначених країнах та ряду суміжних питань присвячено чимало наукових праць, даною проблемою займалося чимало науковців, серед яких А.С. Чиркін, який особливу увагу приділяє дослідженню організації місцевого самоврядування в країнах Східної Європи [1]; П.В. Ворона, що досліджує особливості організації місцевих виборів у країнах Східної Європи, зокрема, значну увагу приділяє аналізу виборчих систем східноєвропейських країн [2]; В.І. Гладій, який розглядає місцеве самоврядування країн Вишеградської групи, доводить важливість виборчої системи як чинника демократизації місцевого самоврядування [3]; М.О. Лендєл, що аналізує структури місцевих органів влади у країнах Центральної Європи, зокрема, визначає процедуру проведення виборів до них [4]. Цікавим також є науковий доробок іноземних вчених Сари Бьорч (Sarah Birch) [5], Мауріціо Котта (Maurizio Cotta) [6], Джеффа Еванса (Geoffrey Evans), Стівена Уайтфілда (Stephen Whitefield) [7, 8]. Однак, досліджуючи загальну характеристику виборчих систем для проведення місцевих виборів, автори не приділяють достатньої уваги історичному аспектові їх становлення. Отже, метою даної статті є аналіз багаторічного досвіду країн Вишеградської групи у формуванні виборчих систем для проведення місцевих виборів, визначення типів виборчих систем, що склалися за останні роки та які наразі використовуються для проведення місцевих виборів, висвітлення історичного аспекту цього питання. Завдання статті полягають у розкритті особливостей становлення виборчих систем у зазначених країнах, дослідженні умов, за яких відбувалося їх формування, визначенні структури органів місцевого самоврядування, окреслення законодавчої бази, що регламентує проведення місцевих виборів.

Специфіка обрання та становлення виборчих систем для проведення місцевих виборів у даних державах полягає, насамперед, у тому, що всі вони мають чималий досвід подолання соціалістичного минулого. Наразі ж головними принципами організації місцевого самоврядування в цих країнах стали субсидіарність, децентралізація місцевого управління та активна участь громадян у формуванні представницьких органів місцевого самоврядування. Актуальним наразі є те, що вивчення та запозичення досвіду цих

держав дозволить врахувати всі недоліки й переваги тієї чи іншої моделі виборчої системи, уникнути усіх небажаних ризиків та негативних наслідків, може стати у нагоді при вирішенні аналогічних вітчизняних проблем.

Формування сучасної виборчої системи для проведення місцевих виборів у Чеській Республіці

Вільні демократичні вибори в сучасній Чеській Республіці, що проводяться на основі демократичного національного законодавства про вибори, є, по суті, антиподом порядку формування аналогічних державних органів у минулій Чехословаччині. За часів комуністичного режиму в цій країні вибори носили формальний характер і не надавали громадянам можливість справжнього вибору між різними кандидатами. Вибори проводилися під контролем партійно-державного апарату, що обмежувало свободу волевиявлення народу і надавало широкий простір для фальсифікацій результатів виборів [9].

Важливу роль у становленні сучасного виборчого процесу відіграло формування місцевого самоврядування, на що у свою чергу вплинув адміністративно-територіальний поділ. Так, у 1990 р. в Чехословаччині починає реалізовуватись адміністративно-територіальна реформа, яка мала доволі складний характер і відбувалась близько 10 років. Того ж року країна змінює структуру адміністративно-територіального устрою, відмовляючись від трирівневої структури (муніципалітет, район, область) і повертаючись до дворівневої структури (муніципалітет, край).

Починаючи будувати структуру місцевого самоврядування практично з нуля, як зазначає Іржи Ружек (Jiří Růžek), Чехія спиралась як на демократичні надбання європейських країн, втілені у Європейській Хартії місцевого самоврядування, так і на свій власний досвід, який тією чи іншою мірою був почерпнутий з історичних практик розвитку місцевого самоврядування в Чехії [10].

Таким чином, у Чехії нормативна основа проведення локальних виборів була в цілому визначена у 1990 р., наступні версії базового закону уточнювали лише технічні питання, не змінюючи електоральну систему [4]. Зокрема, на сьогодні правову базу з цього питання становлять наступні закони Чеської Республіки: «Про обці (муніципалітети)», «Про краї», «Про вибори до муніципалітету», «Про вибори до представницьких органів країв» тощо. Відмінною особливістю виборчого права Чеської Республіки є те, що її Конституція не містить спеціального розділу,

присвяченого виборчій системі, та закріплює лише загальні принципи виборчого права демократичної держави (ст.18–20). Ці загальні принципи, що проголошені щодо виборів до Палати депутатів та Сенату, лежать в основі виборів до крайових представницьких органів державної влади та до представницьких органів місцевого самоврядування [11].

Відповідно до закону «Про вибори до представницьких органів країв», вибори до представницьких органів країв проводяться на основі всезагального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування відповідно до пропорційної системи. Крайові представницькі органи обираються терміном на 4 роки.

Список кандидатів на вибори включає офіційно зареєстровані політичні партії та політичні рухи, діяльність яких не зупинена, а також коаліції. Кожна політична партія, політичний рух або коаліція у кожному окремому краї може висунути лише один список кандидатів; якщо політична партія чи політичний рух висувають список кандидатів самостійно, то вони вже не можуть вступати у коаліцію з іншими політичними партіями та рухами для висунення єдиного списку кандидатів. Кожна політична партія та політичний рух можуть бути членами лише однієї коаліції [12].

Відповідно до пропорційної виборчої системи, до розподілу мандатів допускаються лише ті виборчі об'єднання, які на виборах до представницьких органів країв набрали 5 % голосів від їх загальної кількості. Кількість голосів, отриманих виборчим об'єднанням, за умови, що воно пододало бар'єр у 5 %, у подальшому ділиться на число 1,42, а потім на цілі числа, починаючи з 2-х. Ділення виконується стільки разів, скільки кандидатів у виборчому бюлетені. У даному випадку застосовується система найбільшого середнього, за допомогою якої відбувається розподіл місць у представницькому органі й визначається кількість мандатів, які отримали кандидати від списку кожного виборчого об'єднання [13].

Система виборів до органів муніципалітету є аналогічною пропорційній виборчій системі, що застосовується на виборах до представницьких органів країв та Палати депутатів Парламенту ЧР.

Відповідно до закону «Про вибори до муніципалітету», висувати списки кандидатів мають право офіційно зареєстровані політичні партії, політичні рухи та коаліції, незалежні кандидати, об'єднання політичних партій з незалежними кандидатами. Виборець може проголосувати у виборчому бюлетені за таку кількість кандидатів, скільки їх налічує представницький орган

місцевого самоврядування. Бюлетені заповнюються у декількох варіантах: проголосувати за список кандидатів тільки від однієї партії; проголосувати за кандидатів від партійних списків коаліції; проголосувати за незалежних кандидатів; проголосувати, комбінуючи вище наведені варіанти. Таким чином, при визначенні результатів виборів використовується система найбільшого середнього, за допомогою якої здійснюється розподіл місць у муніципальному представницькому органі та визначається кількість мандатів, що їх отримали кандидати від списку кожного виборчого об'єднання [13].

Становлення сучасної виборчої системи для проведення місцевих виборів у Польщі

Досліджуючи виборчу систему для проведення місцевих виборів у Польщі, необхідно насамперед зазначити, що становлення сучасної системи виборів до органів місцевого самоврядування – виборів до місцевих рад та виборів голів місцевих рад – відбувалося у декілька етапів.

Так, перший закон про вибори до місцевих органів влади «Виборче положення до рад гмін» був ухвалений 08.03.1990 р., він же регламентував проведення місцевих виборів у 1990 і 1994 рр. Відповідно до нього в гмінах (містах) із населенням до 40 тисяч жителів була запроваджена мажоритарна виборча система. Там вибори повинні були проводитися в одномандатних округах. Вибраним вважався кандидат, який отримав найбільше голосів. У містах, у яких більше 40 тисяч жителів, вибори відбувалися на основі пропорційної системи. Зокрема, на посади війтів, бургомістрів та президентів міст обиралися особи з числа членів новостворених рад, окремо ж їх вибори не проводили. Таким чином, закон, щоправда маючи деякі недоліки, передусім, забезпечив можливість проведення виборів до рад гмін демократично, вільно та прозоро [14].

Наступним етапом у коригуванні виборчої системи для проведення місцевих виборів стало впровадження адміністративно-територіальної реформи. Адже, як вже зазначалося, одним із ступенів формування місцевого самоврядування є територіальний устрій держави. Якщо казати про Польщу, то у 1990-х рр. у країні починається активна демократизація, яка, зокрема, проявилася в реформуванні місцевого самоврядування, фундаментальними принципами якого стали децентралізація та субсидіарність.

Так, у 1999 р. Польща успішно та динамічно здійснює реформу адміністративно-територіального поділу, яка вважається експертами Ради

Європи взірцем такого роду перетворень у Центрально-Східній Європі. Вона охоплювала утворення повітів, скорочення кількості воєводств (з 49 до 16) і запровадження самоврядування на рівні повітів і воєводств. Відповідно, запроваджений устрій продемонстрував раціональність розподілу владних повноважень та компетенцій між трьома рівнями місцевого самоврядування – гміною, повітом та воєводством. Результатом такої трансформації стало створення держави нового типу, яка служить своїм громадянам і, спираючись на самоврядні інституції та громадянське суспільство, дає можливість формувати й контролювати органи публічної влади [15].

Таким чином, новий, триступеневий територіальний поділ передбачив також триступеневий поділ органів влади, а отже і голосування до місцевих рад відбувалося за трьома різними бюлетенями: до ради гміни, до ради повіту та сеймика (ради) воєводства. Сама виборча система не зазнавала серйозних змін, змінювався лише показник населення, що визначав систему виборів. Так, у гмінах з населенням менше 20 тис. чоловік вибори відбувалися на основі мажоритарної виборчої системи в одномандатних округах звичайною більшістю голосів. У гмінах, в яких проживало більше 20 тис. осіб, голосували за пропорційною системою по багатомандатним округам, з підрахунком голосів за методикою д'Ондта. У повітах та воєводствах голосували так само, як і у великих гмінах. Так само, як і на виборах до Сейму, на місцевих виборах було встановлено 5 % виборчий бар'єр [16].

Останньою сходинкою у формуванні системи виборів до органів місцевого самоврядування стало запровадження безпосередніх виборів голів місцевих органів влади у 2002 р. Проведення цих виборів було детально регламентовано законом «Про безпосереднє обрання вїйта, бургомїстра та президента міста» від 20.06.2002 р. Згідно з цим законом, вибори вїйтів, бургомїстрів та президентів міст проводяться на основі всезагального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування відповідно до мажоритарної системи абсолютної більшості [17].

Особливістю останніх виборів до органів місцевого самоврядування в Республіці Польща, які проводилися у 2014 р., стало те, що вони проводились на підставі нового Виборчого кодексу 2011 р., який детально регламентує вибори до нижньої палати парламенту – Сейму, до Європейського парламенту, вибори Президента, а також вибори до представницьких органів місцевого самоврядування.

Відповідно до Виборчого кодексу, вибори до рад гмін здійснюються за мажоритарною виборчою системою. Однак у гмінах, які мають компетенцію повіту («змішані гміни»), передбачена пропорційна виборча система [18]. Таким чином, до запровадження Виборчого кодексу у виборах до рад гмін у Польщі домінувала пропорційна система. Мажоритарна система стосувалася тільки малих гмін до 20 тисяч жителів. Виборчий кодекс ввів у цій сфері суттєву зміну: одномандатні виборчі округи з системою більшості були впроваджені на місцевих виборах у всіх гмінах, незважаючи на кількість жителів, за винятком міст з правами повітів, де застосовуються пропорційні вибори.

Створення сучасної виборчої системи для проведення місцевих виборів у Словацькій Республіці

У період існування соціалістичної Словаччини місцеве самоврядування в країні фактично було відсутнє. Система місцевого самоврядування почала зазнавати певних змін у 1990 р., коли було скасовано крайовий (обласний) устрій, який існував у соціалістичній Словаччині: місцеве самоврядування було організовано в 38 районах і 121 окрузі. А вже у 2002 р. у Словаччині почала діяти нова система територіального устрою, яка передбачала існування низової ланки самоврядування – муніципалітетів (районів) і верхньої ланки – країв. Відповідні поправки були внесені і до Конституції, в якій адміністративний край став називатися «територіальною одиницею вищого рівня» [19]. На законодавчому рівні питання про проведення виборів до органів місцевого самоврядування врегульовано наступними законами: Конституція Словацької Республіки, а саме 4 розділ про місцеве самоврядування, а також два закони, які регламентують вибори до органів місцевого самоврядування, а саме Закон про місцеві вибори та Закон про вибори крайових органів місцевого самоврядування.

Відповідно до Конституції Словацької Республіки, основою місцевого самоврядування є муніципалітет. Місцеве самоврядування в цілому складає муніципалітет та територіальна одиниця вищого рівня (край) (ст.64). Місцеве самоврядування здійснюється на зборах муніципалітету, на місцевому референдумі, на референдумі, який проводиться в межах територіальної одиниці вищого рівня, органами муніципалітету чи органами територіальної одиниці вищого рівня (ст.67).

Для обрання депутатів муніципальних рад територія муніципалітету являє собою єдиний багатомандатний виборчий округ, а для обрання мера – єдиний одномандатний виборчий округ [3].

Муніципальні вибори в Словаччині проводяться за мажоритарною системою відносною більшості з голосуванням у багатомандатних округах з голосуванням за відкриті списки кандидатів. Виборець має стільки ж голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може голосувати за кандидатів з різних списків. Обраними вважаються кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів виборців на свою підтримку [20].

Порядок організації виборчого процесу органів територіальної одиниці вищого рівня дублює процедуру проведення муніципальних виборів. Вибори проводяться один раз на чотири роки, підрахунок голосів відбувається за такою ж мажоритарною системою, яка використовується на виборах до муніципальних рад. На виборах голови краю обраним вважається той кандидат, який набере абсолютну більшість голосів виборців. Якщо жоден з кандидатів не набере абсолютної більшості голосів виборців, то через 14 днів проводиться другий тур, в якому беруть участь два кандидати, що набрали в першому турі найбільшу кількість голосів виборців. У другому турі обраним вважається кандидат, набрав найбільшу кількість голосів виборців. У разі рівності набраних обома кандидатами голосів виборців призначаються нові вибори глави краю [3].

Еволюція виборчої системи для проведення місцевих виборів Угорщини

В Угорщині за часів СРСР територіальна влада будувалася за класичним «радянським зразком»: у столиці, областях, районах столиці, містах і селах діяли місцеві ради, що визначалися як органи народного представництва, самоврядування і державної адміністрації. Одноосібних місцевих органів влади, однак, не існувало.

Перехід до плюралістичної демократії та руйнація соціалістичного ладу призвели до суттєвих змін у системі територіальної організації [21]. В Угорщині реформа місцевого управління проводилася протягом 90-х років і призвела до формування дворівневої структури, а саме «центр» – «округ – муніципалітет». Створення системи місцевого самоврядування, яка відповідала б європейським стандартам, вимагало змін процедури виборів у місцеві органи влади. Таким чином, процедура проведення місцевих виборів зазнавала змін разом із реформуван-

ням системи органів місцевого самоврядування, що здійснювалось у декілька етапів.

На першому етапі, у 1990 р. були прийняті закони «Про місцеве самоврядування», «Про вибори представників та мерів органів самоврядування», що визначили правову основу для проведення місцевих виборів.

Перші незалежні вибори до територіального і місцевого самоврядування були проведені восени 1990 р. Усі мери обиралися безпосередньо, вибори до рад відбувалися за пропорційною системою з відкритими списками. Мер обирався прямими виборами на територіях з населенням до 10 тис. громадян, а радою призначався там, де громадян проживало більше ніж 10 тис. [21]

Наступним етапом стало прийняття поправок у 1994 р. до закону «Про місцеве самоврядування». Прийняті поправки дещо модифікували виборче законодавство, яке регламентувало проведення виборів до органів місцевого самоврядування і було прийнято в рамках початкового процесу реформ. На цьому етапі були запроваджені прямі вибори мерів, введені прямі вибори представницьких органів округів, регламентовані гарантії гласності та модифіковані форми участі громадян у місцевому самоврядуванні [21].

Останнім на сьогодні етапом у зміні виборчого процесу стало запровадження нового закону «Про місцеве самоврядування» 2011 р. та прийняття Основного Закону 2012 р. Так, відповідно до ст.33 Основного закону і ст.33 Закону «Про місцеве самоврядування», основним нормотворчим органом та органом, що наділений повноваженнями приймати рішення на місцевому рівні, є представницький орган (рада). Усі ради обираються прямим голосуванням з використанням різних систем голосування. У випадку, якщо у муніципалітеті проживає 10 000 чи менше жителів, діє мажоритарна виборча система відносною більшості, в якій весь муніципалітет являє собою один виборчий округ. Усі кандидати вносяться у список, і кандидат, який отримує найбільшу кількість голосів, вважається обраним. Кількість кандидатів залежить від кількості членів місцевої ради. У тих муніципалітетах, де чисельність населення більша за 10 тис. громадян (наприклад, райони столиці), використовується змішана система: 60 % обираються простою більшістю (обирається кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів), а 40 % представників місцевих рад обираються за пропорційною системою серед кандидатів від партій [22].

Висновки

Спостерігається тенденція, що формування виборчих систем для проведення місцевих виборів у Чехії, Польщі, Словаччині та Угорщині відбувалося за таких умов:

1) реформування адміністративно-територіального устрою, що дозволило запровадити відповідні органи місцевого самоврядування та обрати у подальшому максимально оптимальну модель виборчої системи для проведення місцевих виборів;

2) зміна та впорядкування виборчого законодавства, зокрема з проведення виборів до представницьких органів місцевого самоврядування, що детально регламентувало усі питання виборчої процедури до місцевих органів; його постійне вдосконалення;

3) запровадження виборчих систем для проведення місцевих виборів відповідно до вимог даного законодавства; орієнтація, насамперед, на забезпечення потреб та інтересів суспільства.

Таким чином, у Чехії застосовується пропорційна виборча система із голосуванням в одному або в кількох багатомандатних виборчих округах; у Словаччині – мажоритарна система відносної більшості з голосуванням у багатомандатних округах; у Польщі перевага надається мажоритарній виборчій системі, за винятком міст з правами повітів, де застосовуються пропорційні вибори; в Угорщині наразі ж система виборів є різною у невеличких містах порівняно з великими населеними пунктами і представлена двома виборчими системами, серед яких мажоритарна система та змішана система.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чиркін А. С. Організація місцевого самоврядування Чехії у світлі положень Європейської хартії місцевого самоврядування. *Право та інновації*. 2015. № 3. С. 154–161.
2. Ворона П. В. Системи місцевих виборів у країнах Східної Європи: досвід для України. *Вісник НАДУ*. 2017. № 1. С. 68–75.
3. Гладій В. І. Місцеве самоврядування як ресурс політики євроінтеграції: досвід Вишеградської групи та перспективи України: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Івано-Франківськ, 2015. 238 с.
4. Лендшел М. О. Політичні конфігурації місцевих органів влади у країнах Центральної Європи після виборів осені 2010 року. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 3. С. 181–189.
5. Sarah Birch. Elections, Electoral Systems and Party Systems in the Visegrad States, 2005–2006. URL: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/v4/V4-Birch.pdf>.
6. Cotta Maurizio. Building Party Systems After Dictatorship: The East European Cases in Comparative Perspective. In *Democratization in Eastern Europe: Domestic and International Perspectives* / Geoffrey Pridham and Tatu Vanhanen. London : Routledge, 1994, pp. 99–127.
7. Evans Geoffrey and Stephen Whitefield. Economic Ideology and Political Success: Communist Successor Parties in the Czech Republic, Slovakia and Hungary Compared. *Party Politics*. 1995. № 1. PP. 565–578.
8. Evans Geoffrey and Stephen Whitefield. The Structuring of Political Cleavages in Post-Communist Societies: The Case of the Czech Republic and Slovakia. *Political Studies*. 1998. № 46. PP. 115–139.
9. Павлов Е. Я. Избирательное право Чешской республики. *Избирательное право зарубежных стран* : монография / Лейбо Ю. И., Орлов А. Г., Павлов Е. Я., Гуреева Н. П. Москва : МГИМО, 2011. Гл. 3. С. 311.
10. Jiří Růžek. Experiences of Local Politics. *Transformation: The Czech Experience*. Prague : Hugo printing company, 2006. PP. 147–153.
11. Лук'янов Д. В., Пономарьова Г. П. Вибори до органів місцевого самоврядування: вітчизняна система та досвід країн Вишеградської групи. *Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від країн Вишеградської четвірки* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 21–22 жовт. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 227–231.
12. Zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130>.
13. Павлов С. Я. Выборы в представительные учреждения краев и в представительные органы местного самоуправления. *Современные избирательные системы*. Вып. 8: Бразилия, Франция, Чехия, Южная Корея / ред. А. В. Иванченко, В. И. Лафитский. Москва : РЦОИТ, 2013. С. 349–361.
14. Слободян Т. З. Трансформація виборчої системи до органів місцевого самоврядування в Республіці Польща: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Луганськ, 2011. 20 с.
15. Малиновський В. Я. Реформування територіальної організації влади Польщі: уроки для України. *Вісник НАДУ*. 2007. № 3. С. 235–243.
16. Манілов Ю. Місцеві вибори в Польщі: еволюція виборчої системи. *Особистісне зростання: теорія і практика* : збірник тез за результатами II Всеукраїнської Інтернет-конференції. Житомир : Видавництво ЖДУ Івана Франка, 2016. С. 45–48.

17. Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta.
URL: http://um.kielce.pl/gfx/kielce2/files/wybory/ustawa_o_wyborze_wojta.pdf.
18. Коваленко М. Г., Чиркін А. С. Доступ до виборчих прав: аналіз Виборчого кодексу Польщі 2011 р. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 42. С. 65–68.
19. Ракитская И. А. Особенности проведения краевых (региональных) и муниципальных выборов в Словацкой Республике. *Современные избирательные системы. Вып. 9: Индонезия, Словакия, Филиппины, Хорватия*. / ред. А. В. Иванченко, В. И. Лафитский. Москва: РЦОИТ, 2014. С.239-251.
20. Виборчі системи для парламентських, президентських і місцевих виборів в державах-членах ЄС. *Вибори в Європейському Союзі: підручник* / ред. Ковриженка Д.С. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2006. С. 39–78.
21. Чиркін А. С. Угорський досвід реформування місцевого самоврядування: інституційний аспект. *Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від країн Вишеградської четвірки* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 21–22 жовт. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 209–223.
22. Чиркін А. С. Місцеве самоврядування Угорщини після конституційних змін 2011 року. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. № 29. С. 144–155

REFERENCES

1. Chyrkin, A. S. (2015). Orhanizatsiya mistsevoho samovryaduvannya Chekhiyi u Svitti Polozhen' Yevropeys'koyi khartiyyi mistsevoho samovryaduvannya [Organization of Local Government in Czech Republic accordance with the Provision of the European Charter of Local Self-Government]. *Pravo ta innovatsiyi*, (3). 154–161 (in Ukr.).
2. Vorona, P. V. (2017). Systemy mistsevykh vyboriv u krayinakh Skhidnoyi Yevropy: dosvid dlya Ukrainy [Systems of Local Elections in Eastern Europe: Experience for Ukraine]. *Visnyk NADU*, (1). 68–75 (in Ukr.).
3. Gladiy, V. I. (2015). *Mistseve samovryaduvannya yak resurs polityky yevrointehratsiyi: dosvid Vyshehrads'koyi hrupy ta perspektyvy Ukrainy* [Local Self-Government as a Resource of European Integration Policy: The Visegrad Group Experience and Perspectives of Ukraine]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (23.00.02). Ivano-Frankivsk (in Ukr.).
4. Landel, M. O. (2011). Politychni konfiguracyi mistsevykh orhaniv vlady u krayinakh Tsentral'noyi Yevropy pislyya vyboriv oseni 2010 roku [Political configurations of local authorities in Central Europe after the elections of autumn 2010]. *Stratehichni priorityety*, (3). 181–189 (in Ukr.).
5. Sarah, Birch. Elections, Electoral Systems and Party Systems in the Visegrad States, 2005–2006. Retrieved from: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/v4/V4-Birch.pdf>. (in Eng.).
6. Cotta, Maurizio (1994). Building Party Systems After Dictatorship: The East European Cases in Comparative Perspective. In: *Democratization in Eastern Europe: Domestic and International Perspectives* by Geoffrey Pridham and Tatu Vanhanen. London : Routledge (pp. 99–127) (in Eng.).
7. Evans, Geoffrey, & Stephen, Whitefield (1995). Economic Ideology and Political Success: Communist Successor Parties in the Czech Republic, Slovakia and Hungary Compared. *Party Politics*, (1). 565–578 (in Eng.).
8. Evans, Geoffrey, & Stephen, Whitefield (1998). The Structuring of Political Cleavages in Post-Communist Societies: The Case of the Czech Republic and Slovakia. *Political Studies*, (46). 115–139 (in Eng.).
9. Pavlov, E. Ia. (2011). *Izбирatel'noye pravo Cheshskoy respubliki : monohr.* [The voting right of the Czech Republic : monogr.]. Moskva: MGIMO (in Rus.).
10. Růžek, Jiří (2006). Experiences of Local Politics. *Transformation: The Czech Experience*. Prague: Hugo printing company. PP. 147–153 (in Eng.).
11. Lukyanov, D. V., Ponomariova, G. P. (2016). Vybery do orhaniv mistsevoho samovryaduvannya: vitchyznyana systema ta dosvid krayin Vyshehrads'koyi hrupy [Elections to local self-government bodies: the domestic system and experience of the Visegrad Group]. In: *Konstytutsiyina reforma v Ukraini v sferi mistsevoho samovryaduvannya: uroky vid krayin Vyshehrads'koyi chetvirky* : materialy nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 21–22 zhovt. 2016 r.). Kharkiv : Pravo (in Ukr.).
12. Zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. Retrieved from: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130> (in Czech.).
13. Pavlov, S. Ia. (2013). Vybery v predstavitel'nyye uchrezhdeniya krayev i v predstavitel'nyye organy mestnogo samoupravleniya [Elections to representative institutions of the regions and representative bodies of local self-government]. In: *Sovremennyye izbiratel'nyye sistemy. Vyp. 8: Braziliya, Frantsiya, Chekhiya, Yuzhnaya Koreya* by A. V. Ivanchenko, V. I. Lafitskiy. Moskva: RTsOIT (in Rus.).
14. Slobodyan, T. Z. (2011). *Transformatsiya vyborchoyi systemy do orhaniv mistsevoho samovryaduvannya v Respublitsi Pol'shcha* [Transformation of the electoral system to the local self-government bodies in the Republic Poland]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (23.00.02). Luhansk (in Ukr.).

15. Malinovsky, V. Y. (2007). Reformuvannya terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady Pol'shchi: uroky dlya Ukrainy [Reforming the territorial organization of the Polish authorities: lessons for Ukraine]. *Visnyk NADU*, (3). 235–243 (in Ukr.).
16. Manilov, Yu. (2016). Mistsevi vybory v Polshchi: evoliutsiia vyborchoi systemy [Local elections in Poland: evolution of the electoral system]. In: *Osobystisne zrostannia: teoriia i praktyka* : zbirnyk tez za rezultatamy 2 Vseukrainskoi Internet-konferentsii. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU Ivana Franka (s. 45–48) (in Ukr.).
17. Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Retrieved from: http://um.kielce.pl/gfx/kielce2/files/wybory/ustawa_o_wyborze_wojta.pdf (in Pol.).
18. Kovalenko, M. G., & Chyrkin, A. S. (2017). Dostup do vyborchych prav: analiz Vyborchoho kodeksu Pol'shchi 2011 r. [Access to Voting Rights: Analysis of Electoral Code Poland]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, (42). 65–68 (in Ukr.).
19. Rakitskaya, I. A. (2014). Osobennosti provedeniya krayevykh (regional'nykh) i munitsipal'nykh vyborov v Slovatskoy Respublike [Features of holding regional and municipal elections in the Slovak Republic]. In: *Sovremennyye izbiratel'nyye sistemy. Vyp. 9: Indoneziya, Slovakiya, Filippiny, Khorvatiya* by A. V. Ivanchenko, V. I. Lafitskiy. Moskva: RTsOIT (in Rus.).
20. Kovryzhenka, D. S. (Eds.). (2006). Vyborchi systemy dlia parlamentskykh, prezidentskykh i mistsevykh vyboriv v derzhavakh-chlenakh YeS: pidruchnyk [Election systems for parliamentary, presidential and local elections in the EU member states: textbook]. In: *Vybory v Yevropeiskomu Soiuzi*. Kyiv: Laboratoriia zakonodavchychk initsiatyv (in Ukr.).
21. Chyrkin, A. S. (2016). Uhorskyi dosvid reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia: instytutsiinyi aspekt [Hungarian Experience in Reforming Local Self-Government: An Institutional Aspect]. In: *Konstytutsiina reforma v Ukraini v sferi mistsevoho samovriaduvannia: uroky vid krain Vyshehradskoi chetvirky* : materialy nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 21–22 zhovt. 2016 r.). Kharkiv : Pravo (in Ukr.).
22. Chyrkin, A. S. (2015). Mistseve samovryaduvannia Uhorschchyny pislya konstytutsiynykh zmin 2011 roku [Local self-government in Hungary after the constitutional changes in 2011]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovryaduvannia*, (29). 144–155 (in Ukr.).

Надійшла 27.03.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Пономарьова Г. П., Матвейчук А. В., Матвейчук А. В. Выборчі системи для проведення місцевих виборів: досвід країн Вишеградської групи. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 2. С. 115–123. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_2_16.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1288927>

Досліджуються типи виборчих систем, які історично склалися протягом останніх років та які наразі використовуються для проведення місцевих виборів в Чехії, Польщі, Словаччині та Угорщині, серед них мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи. Для цього проаналізовано структуру органів місцевого самоврядування цих держав, яка є дворівневою чи тривірневою. Окреслено законодавчу базу, що регламентує проведення місцевих виборів. Визначено умови, за яких відбувалося формування місцевих виборчих систем у країнах Вишеградської четвірки. Висвітлено як особливості та специфіку становлення виборчої системи в кожній з цих країн, так і спільні риси цього процесу.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування; місцеві виборчі системи; Чехія; Польща; Словаччина; Угорщина; Східна Європа

Пономарьова Г. П., Матвейчук А. В., Матвейчук А. В. Избирательные системы для проведения местных выборов: опыт стран Вышеградской группы

Исследуются типы избирательных систем, которые исторически сложились на протяжении последних лет и которые используются сейчас для проведения местных выборов, среди них мажоритарная, пропорциональная и смешанная избирательные системы. Для этого проанализирована структура органов местного самоуправления этих государств, которая является двухуровневой или трехуровневой. Очерчена законодательная база, которая регламентирует проведение местных выборов. Определены условия, с помощью которых происходило формирование местных избирательных систем в странах Вышеградской четверки. Отражены как особенности и специфика становления избирательной системы в каждой из этих стран, так и общие черты этого процесса.

Ключевые слова: органы местного самоуправления; местные избирательные системы; Чехия; Польша; Словакия; Венгрия; Восточная Европа

Ponomariova G. P., Matveichuk A. V., Matveichuk A. V. Local Electoral Systems: The Experience of Countries of Visegrad Group

Local elections are one of the fundamental and basic elements of building a democratic society. Of special interest are the countries of the Visegrad Group, namely, the Czech Republic, Poland, Slovakia, and Hungary, which have passed a long process of reforms, transformations and radical changes, which allowed them to choose the best models of local electoral systems that would meet world standards. The specificity of the election and the formation of local electoral systems in these states lies, first of all, in the fact that they all have considerable experience in overcoming the socialist period. But for the present, subsidiarity, decentralization of local government and active participation of citizens in the formation of local representative bodies are the main principles of the organization of local government in these countries. In order to investigate the models of electoral systems that have historically developed over recent years and which are currently used for local elections in the Czech Republic, Poland, Slovakia and Hungary, the local government structure of these states, which is two-tiered or three-tiered, was analyzed. The legislative framework, which regulates the conduct of local elections, was outlined and the conditions, under which there was the formation of local electoral systems, was defined. Thus, both the peculiarities and specificity of the formation of the electoral systems in each of these countries and the common features of this process are highlighted.

Key words: *local governments; local electoral systems; the Czech Republic; Poland; Slovakia; Hungary; Eastern Europe*